

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Leaving Certificate Examination 2026

Bulgarian

Higher Level

Monday 15 June
Morning 9:30 – 12:30

100 marks

Do not hand this up.
This document will not be returned to the
State Examinations Commission.

Български език

Прочетете внимателно текста и отговорете на въпросите. Изпълнете всички задачи от трите части. Всички отговори трябва да бъдат написани на български език.

Историята

Дойран бил красив и буден град, търговски център, напомнял на Солун, затова го наричали Малкия Солун. През Възраждането в Дойран имало три църкви, три джамии и няколко училища. До Балканската война населението му възлизало на 7000 души, от които 4000 българи и 3000 турци и евреи.

По време на Междусъюзническата война, на 23 юни 1913 г., край Дойран се води битка между гръцки и български войски. Българските части отстъпват, като отвличат за заложници много видни граждани и опожаряват митрополията. На 5 юли гръцките войски влизат в Дойран и отмъщават, като извършват страшно клане над останалите в града българи.

През Първата световна война край Дойран минава най-южната линия на македонския фронт и градът се оказва на самата фронтова линия. Водят се тежки и кръвопролитни битки и българите отблъскват настъплението на четири английски и две гръцки дивизии. Дойранската епопея е записана като славна страница в българската история, но всъщност градът е напълно разрушен. По време на Втората световна война за кратко градът е отново с българско управление, след което става югославски, а днес е македонски.

Всяка от воюващите страни има своя гледна точка за случилото се и своя «славна» версия за превратната историческа съдба на Дойран и едва ли вижда действителната история в нейната цялост и противоречивост – всяка от тези версии е **пристрастна** и представя историческата истина едностранчиво, такава, каквато на страните им се иска да бъде, пречупена през призмата на собствените им интереси и възжеления.

Историята е наричана учителка на народите. Все пак, също често се повтаря, че народите не се учат от нейните уроци. Така е, но за да се учим от уроците на историята, тя би трябвало да представя истината за случилото се преди и да бъде действителна наука, обективна и безпристрастна – да не зависи от симпатиите и антипатиите, страстите на деня, пазара, политическите възжеления и обслужващите ги идеологии... На практика обаче, съзнателно или несъзнателно, ние постоянно изопачаваме истината и досътворяваме емоционално историята, нагаждаме я към собствените си идеи и борбите на нашето време, **превъзнасяме** славните ѝ страници и премълчаваме и отричаме други. Голяма част от страниците на историята се пренаписват, за да обслужват съвременността. Както се замърсява околната среда, по подобен начин се замърсява и историческата. Замърсяване на историческата става, когато нещо се превъзнася или отрича. Но в крайна сметка хората предпочитат да живеят в чиста среда – екологична и историческа.

Субективното тълкуване на историята изопачава истината за реално случилото се в миналото и изкривява представата за историческата действителност. В много случаи ние преобразяваме цялостната картина на историческите събития като изтръгваме фактите от **контекста на миналото** и от съвременна позиция отричаме и заклеяваме «неудобни за нас сега» исторически личности и събития. Така в името на справедливостта и човешките

права бяха осквернени паметници на Колумб, Вашингтон, Линкълн, Джеферсън, статуя на Колумб беше обезглавена, а очите на Сервантес бяха напръскани с червен спрей. С подобен подход може да бъде отречено и поругано почти всичко.

В други случаи приемаме някоя крайна гледна точка. Почти по всяка тема има такава. Крайните гледни точки са по-силен дразнител, по-ефектни са, правят по-силно впечатление. Обаче бляскавата история рядко бива правдива, а в историческата наука се ценят тези автори, които в максимална степен изразяват обективна гледна точка. Но коя гледна точка е обективна? По какви критерии можем да я определим като такава? Достатъчно ли е да не е крайна? Знаем, че и най-обективната гледна точка има своите критики.

Все пак, в крайна сметка, с времето и натрупания опит, обективността винаги е устоявала над конюнктурата и временните страсти. И е така във всички области на човешкото знание. Знанието има естествен филтър. В историята сблъсъкът е по-силен, отколкото в другите области на знанието, но най-накрая човек предпочита да знае какво се е случило, а не какво на него му се иска да се е случило.

В историята освен различни гледни точки съществуват и различни методи. В авторитарните общества се допуска единствено официална гледна точка, затова някои историци са били принудени да пишат тайна история, за да е «възможно събитията да бъдат описани така, както трябва, докато са живи извършителите им».

Историята се пише, но не по-малко историята се трие. «Който владее миналото, той владее и бъдещето. Който владее настоящето, владее миналото.» В романа на Джордж Оруел «1984» променят съдържанието на старите вестници, за да съответства на текущата идеология. Борбата за миналото е насочена към бъдещето. Това е възможно само в тоталитарен режим. Но именно историята ни показва, че **тоталитарните режими** траят кратко. И както околната среда, така и историческата имат заложено свойство да се самопречистват.

Като прелистваме страниците на историята, оставаме с впечатление, че там се записват само войните, че човечеството само воюва. Всъщност историята се твори и по мирен начин, но мирът често остава незабелязан от историците. А цялата културна цивилизация е сътворена по време на мир. Градовете и музеите не могат да поберат прекрасните творения на изкуството, но те остават в друг жанр.

Вапцаров в своето едноименно стихотворение се обръща към историята: «Какво ще ни дадеш, историйо, от пожълтелите си страници?» Ние също имаме много въпроси към историята, имаме и несъгласия. Защото съзнаваме, че историята не е само далечното минало, а и настоящето, което всеки миг се превръща в минало. Затова е прав Оруел, че историята е борба за бъдещето. А ние, които живеем в настоящето, имаме избора да създаваме бъдещето такова, че да не се превърне в срамна история.

По Теодора Димова, *Историята (адаптация)*, Култура 19 юли 2022

** Теодора Димова е сред най-известните и четени български писатели. Автор е на много пиеси, романи и статии в периодичния печат. Преведена е на много езици и е носителка на престижни литературни награди.*

Въпроси (100 точки)

Първа част (30 /100)

1. Какво е значението на подчертаните думи и изрази в текста?
- а) пристрастна 1 точка
 - б) превъзнасяме 1 точка
 - в) субективното тълкуване 1 точка
 - г) контекста на миналото 1 точка
 - д) тоталитарните режими 1 точка
2. Според текста, славна ли е наистина историята на Дойран? 5 точки
3. «Както се замърсява околната среда, по подобен начин се замърсява и историческата.» Какво има предвид авторът, какво замърсява историческата среда? 5 точки
4. «Субективното тълкуване на историята изопачава истината за реално случилото се в миналото и изкривява представата за историческата действителност.» Според текста, по какъв начин изопачаваме истината за историческите събития? 5 точки
5. «В крайна сметка, с времето и натрупания опит, обективността винаги е устоявала над конюнктурата и временните страсти.» Защо, според автора? 5 точки
6. В романа «1984» променят съдържанието на старите вестници. Защо? 5 точки

Втора част (30/100)

«В историческата наука се ценят тези автори, които в максимална степен изразяват обективна гледна точка...» Как мислите, възможна ли е една напълно обективна гледна точка в историческата наука? (100-150 думи)

Трета част (40/100)

Напишете съчинение (минимум 300 думи) **на една** от следните теми:

1. «Начинът, по който гледаме на света, създава света, който виждаме.»
(Б. Кауфман)
- или
2. «Какво ще ни дадеш, историйо, от пожълтелите си страници?»
(Никола Вапцаров)